

Doporučení pro regionální a mezinárodní dokumenty týkající se demografických změn

Popis problému

Nárůst sociálně vyloučených lokalit

Sociálně vyloučené lokality představují problém skládající se z několika faktorů.

V sociálně vyloučených lokalitách se koncentrují sociálně slabí občané. Jedná se zejména o občany s nízkým příjmem, většinou bez zaměstnání, se základním nebo žádným vzděláním. Často se objevuje předluženost, kriminální minulost, závislost na návykových látkách apod. Zpravidla se pak jedná o kombinace výše zmíněného s tím, že není zcela zřejmé, co je příčinou a co důsledkem sociálního vyloučení. Tito občané mají ztížený přístup k institucím a službám, nejsou zařazeni ve společenských sítích a mimo svou sociální lokalitu nemají dostatek kontaktů (omezený sociální kapitál). Lidé se přizpůsobují svému prostředí, stejně tak i lidé žijící na okraji společnosti postupně přejímají životní strategie specifické pro podmínky sociálního vyloučení. Získané návyky pak znemožňují jejich úspěch ve většinové populaci. Lidé ze sociálně vyloučených lokalit ztrácí, případně ani nezískávají, majoritní hodnotově-normativní vzorce chování (orientace na kariérní úspěch, vztah k majetku apod.). Jejich soužití s většinovou populací je tak velmi problematické. Další úroveň problému představuje generace, které se v prostředí sociálního vyloučení rodí.

Vznik sociálně vyloučené lokality je dán také možností seskupení sociálně slabých občanů na jednom místě. Tuto možnost jim poskytují převážně majitelé budov - ubytoven, kteří jim byty pronajímají. Současný systém poskytování dávek – především příspěvku na bydlení a doplatku na bydlení – majitelům bytů zajišťuje jistotu příjmů. Úřad práce České republiky, který agendu těchto dávek spravuje, vyplácí příspěvky přímo majitelům ubytoven. Dle platné legislativy je výše příspěvku a doplatku na bydlení odvislá mj. od výše nájmu, který žadatelé hradí. V České republice proto v posledních letech vzkvétá byznys, který ve velkém státní příspěvky na bydlení zneužívá.

Sociální vyloučení a sociálně vyloučené lokality představují sociální past. Lidé, kteří v nich žijí, se nepřizpůsobují většinové populaci, která je kvůli tomu vymezuje na okraj společnosti, kde přebírají nevhodné vzorce chování a dále se v nich utvrzují. Sociální systém v současné podobě zaručuje každému minimální příjem bez ohledu na jeho snahu pracovat či jeho zapojení ve společnosti. Sociálně vyloučení občané tedy nemají motivaci jít do práce a svou situaci změnit, protože vědí, že příjem, který se svou výší nijak významně neliší od státem garantované minimální mzdy, mají zaručený.

Nesmíme opomenout ani lokality, které jsou sociálním vyloučením ohroženy. I v nich je potřeba předem intervenovat.

Doporučení

Redukce, či větší kontrola množství ubytoven, které dávají vzniknout sociálně vyloučeným lokalitám. Legislativní změna vyplácení příspěvku/doplatku na bydlení. Sociální/komunitní práce s osobami ohroženými sociálním vyloučením. Důraz na vznik sociálních bytů (prozatím jen ukotveno v zákonech.)

Cíle, které je třeba dosáhnout

Snížení počtu sociálně vyloučených lokalit a lokalit sociálním vyloučením ohrožených. Snížení počtu osob sociálně vyloučených a tímto jevem ohrožených.

Jak to lze vyřešit?

- Obce omezí prodej svého majetku soukromým vlastníkům, tím sníží možnost na zřízení ubytoven a výskyt sociálně vyloučených lokalit, které nemají pod kontrolou. Pro sociálně slabé občany mohou obce samy zřizovat ubytovny, ve kterých budou důsledně vyžadovat dodržování nastavených pravidel a jejich porušení sankcionovat např. vystěhováním.
- Obce odkoupí od soukromých vlastníků objekty, které jsou využívány jako ubytovny (a jsou součástí vyloučených lokalit nebo lokalit sociálním vyloučením ohrožených), nebo nejsou využívány vůbec a vyskytují se v nich osoby bez přístřeší. Zde vyvstává otázka financování a motivace soukromých vlastníků k odprodeji.
- Legislativní úpravou dojde ke změně systému vyplácení příspěvku a doplatku na bydlení. Příspěvek/doplatek bude maximálně ve výši nájemného odpovídající místě a času, stavu a velikosti bytu (regulace nájemného v podmínkách sociálního vyloučení).
- Posílení úlohy sociální/komunitní práce, sociální/komunitní pracovníci budou intenzivně a dlouhodobě pracovat s osobami sociálně vyloučenými nebo sociálním vyloučením ohroženými.

Indikátory

Způsob (metoda) sběru dat

- | | |
|--|---|
| <ul style="list-style-type: none">• Zachování počtu budov ve vlastnictví města, či jeho zvýšení díky odkupům budov• Snížení objemu finančních prostředků vyplacených jako příspěvky/doplatky na bydlení• Snížení počtu sociálně vyloučených osob či osob sociálním vyloučením ohrožených | <ul style="list-style-type: none">• Analýza hospodaření obcí• Statistická analýza• Analýza statistických dat obcí, krajů, nestátních neziskových organizací |
|--|---|

Výstup (přímý)

- Novelizovaný zákon o státní sociální pomoci
- Novelizovaný zákon o pomoci v hmotné nouzi
- Snížení počtu ubytoven v sociálně vyloučených lokalitách v soukromém vlastnictví

Dopad (v dlouhodobém horizontu)

- Minimalizace nově vznikajících sociálně vyloučených lokalit
- Redukce stávajících sociálně vyloučených lokalit
- Snížení pastí sociálního vyloučení
- Větší administrativní zátěž pro obce

Rizika/Hrozby

- Riziko politické neprůchodnosti změny legislativy
- Riziko nedostatečných finančních zdrojů pro zpětný odkup stávajících ubytoven či nevyužívaných budov v soukromém vlastnictví
- Riziko neochoty majitelů budov využívaných jako ubytovny v sociálně vyloučených lokalitách nebo nevyužívaných k odprodeji
- Riziko nedostatečných finančních prostředků k údržbě budov – ubytoven – ve vlastnictví obce

- Riziko neochoty sociálně vyloučených obyvatel a obyvatel ohrožených tímto jevem spolupracovat se sociálními/komunitními pracovníky
- Nedostatečný počet sociálních/komunitních pracovníků

Zdroje financování

- Rozpočty obcí, rozpočty krajů, dotační tituly státu, případně EU

Instituce

- Obce, kraje, jejich sdružení a asociace, političtí činitelé, nestátní neziskové organizace, příspěvkové organizace

Příklad dobré praxe (jako příklad, proč je třeba takové akce)

- Karlovy Vary – budovy ve vlastnictví obce nebyly prodány soukromým vlastníkům, minimalizovalo se tak riziko vzniku ubytoven a sociálně vyloučených lokalit
- Vejprty – obec neprodává budovy ve svém vlastnictví, ubytovny provozuje obec sama, důsledně vyžaduje dodržování nastavených pravidel, jejich porušení sankcionuje